

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تحلیل و بررسی نقش برنامه ریزی درسی در مدارس آینده

نسا بیدقی^۱، شیدا بنی عامری^۲

۱- دانشجوی کارشناسی پیوسته رشته آموزش ابتدایی پردیس الزهرا سمنان (دانشگاه فرهنگیان)

۲- دانشجوی کارشناسی پیوسته رشته آموزش ابتدایی پردیس الزهرا سمنان (دانشگاه فرهنگیان)

Nesabeydaghil4@gmail.com

چکیده

مقاله حاضر به تحلیل و بررسی نقش برنامه ریزی درسی در مدارس آینده می‌پردازد. با توجه به تحولات سریع و گسترده در عصر حاضر، برنامه ریزی درسی و آموزشی نقش بسزایی در تأمین نیازهای متغیر دانش‌آموزان و جوامع مدرسه دارد. در مدارس آینده، برنامه ریزی درسی و آموزشی باید از رویکردهای نوین و نوآورانه استفاده کند. این برنامه‌ها باید به تناسب با تکنولوژی روزافزون، ارتباطات بین فرهنگ‌ها، تغییرات اجتماعی و فرهنگی، و نیازهای شغلی آینده شکل‌گیری کنند. روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی از نوع کیفی است و روش گردآوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای است که از منابع مدون شامل کتابها، رساله‌ها و مقالات استفاده شده است. نتایج نشان داده است تغییرات پیچیده در محیط آموزشی، معلمان و مدیران مدرسه نیازمند مهارت‌های برنامه ریزی درسی مدرن هستند تا بتوانند نیازمندی‌ها و هدفهای آموزشی را با موفقیت پیاده‌سازی کنند. به طور کلی، برنامه ریزی درسی و آموزشی در مدارس آینده باید از رویکردهای پویا و انعطاف‌پذیر استفاده کند تا به دانش‌آموزان کمک کند تا مهارت‌های لازم برای زندگی در جامعه‌ی پویا و پیچیده‌ای که در آینده پیش‌بینی می‌شود، را توسعه دهند.

کلمات کلیدی: برنامه ریزی درسی، مدارس آینده، معلم

۱- مقدمه

در عصری که تحولات فناوری و اجتماعی با سرعت بی‌سابقه‌ای پیش می‌روند، نقش برنامه ریزی درسی در مدارس به عنوان یک ابزار اساسی برای تأمین نیازهای آموزشی و اجتماعی دانش‌آموزان و جوامع مدرسه بسیار حائز اهمیت است. برنامه ریزی درسی نقش اساسی در تعیین محتوا، روش‌های آموزشی، ارزیابی و انتخاب منابع آموزشی دارد که تأثیر بسزایی بر کیفیت آموزش و یادگیری دانش‌آموزان دارد.

در دهه‌های اخیر، جامعه به سرعت تغییر کرده و با پیشرفت فناوری و تحولات اجتماعی، نیازمندی‌ها و انتظارات از سیستم آموزشی نیز به طور چشمگیری تغییر کرده است. مدارس در حال تطبیق با این تغییرات سریع هستند و برنامه ریزی درسی به عنوان یک ابزار بسیار مهم در این فرآیند شناخته شده است. برنامه ریزی درسی با ارائه یک ساختار سیستماتیک برای آموزش و یادگیری، مدارس را قادر می‌سازد تا بهترین تجربه آموزشی را برای دانش‌آموزان فراهم کنند و آنها را برای مواجهه با چالش‌های آینده آماده سازند (روحانی و همکاران، ۱۳۹۵).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مدرسه از مهم ترین نهادهای اجتماعی، تربیتی و آموزشی و اصلی ترین رکن تعلیم و تربیت است که به منظور تربیت صحیح دانش آموزان در ابعاد دینی، اخلاقی، علمی، آموزشی، اجتماعی و کشف استعدادها و هدایت رشد متوازن روحی و معنوی و جسمانی آنان براساس اهداف مصوب دوره های تحصیلی و برابر ضوابط و دستورالعمل های وزارت آموزش و پرورش تاسیس و اداره می شود. انتقال ارزش های اساسی جامعه در کانون اصلی توجه نظام آموزشی قرار دارد، به گونه ای که مدرسه دانش آموزان را متعهد می سازد ارزش های جامعه را درونی سازند. موضوع تمرکز و عدم تمرکز از موضوعاتی است که در تاریخ آموزش و پرورش محل بحث و منازعه علمای تعلیم و تربیت و خط مشی های آموزشی بوده است. تاریخ یک صد ساله ی اخیر، یعنی قرن بیستم، خود به تنهایی نمایانگر آن است که بسیاری از نظامهای آموزش با مسئله ی تمرکز و عدم تمرکز دست به گریبان بوده اند. واضح است که بودن در یکی از دو قطب متمرکز و غیر متمرکز یا حتی قرار گرفتن بر روی طیفی از تمرکز و عدم تمرکز یک امر مدیریتیست و مبتنی بر نوع مدیریت سیاسی، اجتماعی و جهتگیری های ایدئولوژیک دولت هاست. طبیعتاً هر یک از نظامهای تصمیم گیری دارای مقتضیات و معایب و مزایای خاص خویش هستند (صفری، ۱۴۰۱).

در ادامه، به بررسی نیازمندیهای جدیدی که از مدارس آینده پیشبینی میشود، پرداخته میشود. این نیازمندیها شامل توانمندسازی دانش آموزان در حل مسائل پیچیده، توسعه مهارتهای فکری و علمی، ارتقای همکاری و ارتباطات اجتماعی، و انعطافپذیری در برابر تغییرات است. برنامه ریزی درسی با ارائه راهکارهای مناسب برای تأمین این نیازمندیها، به مدارس کمک میکند تا بهترین محیط آموزشی را برای دانشآموزان ایجاد کنند (قربانی و همکاران، ۱۳۹۴).

با توجه به تحولات علوم و تکنولوژی، تغییرات سریع در الگوهای سنتی زندگی و تنوع افکار، همچنین اپیدمی کرونا شرایطی را فراهم کرده که زندگی را بسیار پیچیده کرده است. عبور از این موانع نیازمند برنامه ریزی دقیق است و تغییرات فزاینده در ابعاد گوناگون جامعه و گسترش علوم و دانش بشری؛ نیاز به بازنگری و تغییر در برنامه های درسی را ضروری می نماید. برنامه ریزی درسی در یک سرزمین حرکتی بیش از جمند شمرده گردیده که بر پایه آن طرح و پروژه یادگیری برای مخاطبانی معین است که حاوی انتظارات و آموخته ها یادگیری در یک ناحیه درسی خواهد بود. و تحت بررسی موسسه آموزشی برای دستیابی به اهداف مخصوصی توسط دبیر و استاد در کلاس آموزشی به اجرا در میآید (راخداپور و همکاران، ۱۴۰۱).

مدرسه و آموزش همواره با برنامه ریزی و آینده نگری سر و کار داشته اند و برنامه درسی مدارس در آینده به طور وسیعی براساس بازبینی مداوم و انجام اصلاحاتی در محتوا و برنامه درسی تدوین خواهد شد. از این رو یادگیری های ملزم برای مواجهه با تغییرات آینده، فراتر از یادگیری دانش محور در مدارس سنتی خواهد بود (سارانی و همکاران، ۱۴۰۰). در پایان، ضرورت آموزش مدیریت برنامه ریزی درسی به معلمان و مدیران مدرسه مورد بحث قرار میگیرد. با توجه به پیچیدگی تغییرات در محیط آموزشی، معلمان و مدیران مدرسه نیازمند مهارتهای برنامه ریزی درسی مدرن هستند تا بتوانند به خوبی نیازمندیها و هدفهای آموزشی را پیاده سازی کنند و به طور مداوم برنامه ریزی درسی را ارتقا دهند.

به طور خلاصه، این مقاله به بررسی نقش برنامه ریزی درسی در مدارس آینده پرداخته و تأثیر آن بر تجربه آموزشی دانش آموزان را مورد بررسی قرار میدهد. با توجه به تغییرات فناوری و نیازمندی های جدید آموزشی، برنامه ریزی درسی به عنوان یک ابزار بسیار مهم در ایجاد تجربه آموزشی بهتر و آماده سازی دانش آموزان برای آینده بیان میشود.

۲- پیشینه تحقیق

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

برنامه ریزی درسی به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی آموزش و پرورش، نقش بسیار مهمی در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری دانش‌آموزان دارد. تحقیقات گسترده‌ای در زمینه برنامه ریزی درسی انجام شده است که به بررسی اهمیت و تأثیر آن بر آموزش و یادگیری می‌پردازند. در ادامه، به برخی از تحقیقات مهم در این زمینه اشاره می‌کنیم:

۱- پژوهش‌های موجود در حوزه برنامه ریزی درسی به طراحی و توسعه برنامه‌های آموزشی متمرکز بوده و مزیتها و معایب مدل‌های مختلف را بررسی کرده‌اند. اما، با توجه به تحولات سریع و چشمگیر در فناوری و جوامع، نیازمندی‌های جدیدی برای آموزش و یادگیری در مدارس آینده پدید آمده است که نیازمند برنامه ریزی درسی متناسب با آنها است.

۲- تحقیقات پیرامون ارتباط بین برنامه ریزی درسی و بهبود کیفیت آموزش: برخی تحقیقات نشان داده‌اند که برنامه ریزی درسی منجر به افزایش تعاملات معنادار و فعالیت‌های یادگیری عمیق دانش‌آموزان می‌شود که در نتیجه بهبود کیفیت آموزش را به همراه دارد.

۳- تحقیقات در زمینه تأثیر برنامه ریزی درسی بر توانایی‌های فکری و شناختی دانش‌آموزان: برخی تحقیقات نشان داده‌اند که برنامه ریزی درسی منجر به توسعه مهارت‌های فکری، شناختی و تفکر انتقادی دانش‌آموزان می‌شود.

۴- تحقیقات پیرامون نقش برنامه ریزی درسی در تأمین نیازهای آینده: با توجه به تغییرات سریع در جوامع مدرسه و نیاز به آموزش و پرورش منعطف، تحقیقات بسیاری در زمینه نقش برنامه ریزی درسی در تأمین نیازهای آینده صورت گرفته است.

۵- از طرفی، با توجه به اهمیت برنامه ریزی درسی در آموزش و یادگیری، آموزش مدیریت برنامه ریزی درسی به معلمان و مدیران مدرسه نیز ضروری است. تحقیقات پیشین در این زمینه نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های برنامه ریزی درسی به معلمان و مدیران مدرسه، تأثیر قابل توجهی در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری دانش‌آموزان دارد. با توجه به این تحقیقات، مشخص است که برنامه ریزی درسی در مدارس آینده نقش حائز اهمیت و جدیدترین الگوها و روش‌های برنامه ریزی درسی باید با توجه به این تحقیقات و چالش‌های جدید جامعه مدرسه طراحی شود.

۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

تحقیقات و مقالات در زمینه تحلیل و بررسی نقش برنامه ریزی درسی در مدارس آینده از اهمیت بسیار بالایی برخوردارند. در زمانهایی که جوامع در حال تغییر و تحولات عمده‌ای در فناوری و اجتماعی می‌گذرند، سیستم آموزشی نیازمند تطبیق با این تغییرات است. بنابراین، تحقیقات در حوزه برنامه ریزی درسی در مدارس آینده به منظور آشنایی با نیازمندیها، طراحی مناسب برنامه‌های آموزشی و بهبود تجربه آموزشی دانش‌آموزان بسیار ضروری است.

یکی از دلایل ضرورت تحقیق در این حوزه، تغییرات سریع و پیچیده در فناوری است. با پیشرفت تکنولوژی و رشد فناوری، روشها و ابزارهای آموزشی نیز بهبود می‌یابند و نیازمندی‌ها در حوزه آموزش و یادگیری تغییر میکنند. تحقیقات در این زمینه میتواند راهکارهایی را برای انتقال فناوری به آموزش و بهینه سازی فرآیند آموزشی ارائه دهد (قربانی و همکاران، ۱۳۹۴).

همچنین، تحقیقات در این زمینه میتواند راهکارهایی را برای آموزش معلمان و مدیران مدارس در خصوص برنامه ریزی درسی مدرن فراهم آورد. معلمان و مدیران مدارس نقش بسیار مهمی در اجرای برنامه ریزی درسی و بهبود آموزش و یادگیری دانش‌آموزان دارند. تحقیقات در این حوزه میتواند به آنها کمک کند تا مهارت‌های لازم برای طراحی و اجرای برنامه ریزی درسی مدرن را به دست آورند (روحانی و همکاران، ۱۳۹۵).

بنابراین، تحقیقات و مقالات در زمینه تحلیل و بررسی نقش برنامه ریزی درسی در مدارس آینده از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و باعث بهبود کیفیت آموزش و پرورش و پاسخگویی به نیازهای جامعه مدرسه می‌شوند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۴- چارچوب نظری پژوهش

۱- تعریف برنامه ریزی

برنامه‌ریزی یک فرآیند سیستماتیک است که به کمک آن افراد یا سازمان‌ها به تعیین اهداف، تعیین راهبردها، تخصیص منابع، برنامه‌ها و فعالیت‌های مورد نیاز برای دستیابی به اهداف خود می‌پردازند. در واقع، برنامه‌ریزی به معنای پیش‌بینی و تدوین روش‌های مناسب برای دستیابی به اهداف و آرمان‌های مشخص است.

برنامه‌ریزی می‌تواند در حوزه‌های مختلف انجام شود، از جمله برنامه‌ریزی شهری، برنامه‌ریزی استراتژیک، برنامه‌ریزی مالی، برنامه‌ریزی منابع انسانی، برنامه‌ریزی درسی و غیره. در هر یک از این حوزه‌ها، برنامه‌ریزی به عنوان یک فرآیند مهم و ضروری برای دستیابی به اهداف و رسیدن به نتایج مطلوب شناخته می‌شود. برنامه‌ریزی درسی به تعیین اهداف و محتوای آموزشی، روش‌های آموزش، ارزش‌ها و استانداردهای آموزشی، ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی و دستاوردهای آموزشی و پژوهشی در یک محیط آموزشی خاص اشاره دارد. این نوع برنامه‌ریزی به تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی و پژوهشی با هدف بهبود کیفیت آموزش و یادگیری در مدارس و موسسات آموزشی مختلف می‌پردازد.

برنامه‌ریزی، فرایند تفکر در رابطه با فعالیت‌های لازم برای رسیدن به هدف مطلوب است. برنامه‌ریزی اولین و مهم‌ترین فعالیت لازم برای دستیابی به نتایج مطلوب است. بسته به فعالیت‌ها، هر برنامه می‌تواند که بلندمدت، میان‌مدت یا کوتاه‌مدت باشد. برای مدیرانی که در جستجوی حمایت‌های بیرونی هستند، برنامه‌ریزی، مهم‌ترین و کلیدی‌ترین و آسان‌ترین سند برای رشد است. برنامه‌ریزی می‌تواند، نقش مهمی در کمک به جلوگیری از اشتباهات یا تشخیص فرصت‌های پنهان بازی کند. برنامه‌ریزی به پیش‌بینی آینده و ساختن آینده تا حدودی قابل تصور کمک می‌کند. آن پلی است بین آنجایی که هستیم و آنجایی که می‌خواهیم برویم. برنامه‌ریزی به آینده می‌نگرد.

به مجموعه فعالیت‌های منظمی که از تعیین هدف، شروع و با انتخاب روشها و وسایل متناسب با هدف ادامه پیدا کرده و سپس به اجرا در آمده و ارزشیابی می‌گردد برنامه ریزی گفته می‌شود. به عبارت دیگر «برنامه ریزی عبارت است از طرح ریزی برای دست‌یابی به هدف معین» (ملکی، ۱۳۸۴).

۲- مفهوم برنامه ریزی آموزشی

برنامه ریزی آموزشی به عنوان زیر بنای ایجاد تحولات علمی و تکنولوژی از اهمیت فوق العاده ای برخوردار می‌باشد. البته برنامه ریزی آموزشی از زندگی فردی و شخصی انسان شروع به زندگی اجتماعی و کاری او تسری پیدا می‌کند. در برنامه ریزی های آموزشی باید به جمیع جهات و کلیه ابعاد مذکور توجه شود. بنظر می‌رسد که علت عدم موفقیت بسیاری از برنامه های آموزشی و بهسازی منابع انسانی را می‌توان در عملیات آموزش "بدون برنامه ریزی شده" و بدون تفکر و تعمق کافی جستجو نمود. در صورتی که برنامه ریزی های صحیح آموزشی نه تنها آسیب پذیری مدیران، مسئولان، کارشناسان و برنامه ریزان آموزشی را تقلیل خواهد داد، بلکه نیل به اهداف کارکنان و سازمان را هم تضمین خواهد نمود و کار را برای مدیران ساده تر خواهد کرد.

عده ای آن را پیش بینی نیازها و تخمین منابع برای تحقیق اهداف از پیش تعیین شده تلقی می‌کنند. به تعبیر گروهی دیگر برنامه ریزی آموزشی به تعیین تصمیم گیری درباره آینده آموزش و پرورش. یکی از صاحب نظران این حوزه برنامه ریزی آموزشی را روشی برای انتخاب منابع و اهداف طبق یک استاندارد می‌داند. در اصلاح نامه مرکز منابع اطلاعات آموزشی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آمده است برنامه ریزی آموزشی یعنی فرایند تعیین اهداف روشها فعالیت ها منابع و برنامه های موسسات آموزشی و سرانجام فیلیپ مدیر کل اسبق یونسکو ، برنامه ریزی آموزشی را کاربرد روشها تحلیلی درمورد هر یک از اجزا نظام آموزشی به منظور ایجاد یک نظام آموزشی کار آمد می داند (محسن پور، ۱۳۸۲).

بنابراین برنامه ریزی آموزشی عبارتست از: تعیین اهداف آموزشی و پیش بینی عملیات و فعالیتهای آموزشی برای رسیدن به اهداف آموزشی از قبل تعیین شده با توجه به امکانات و محدودیت های آموزشی و همچنین نظام ارزشی جامعه.

۳- مفهوم آموزش و پرورش

آموزش و پرورش یا تربیت فرایند کمک کردن به مردم، به ویژه کودکان و نوجوانان است، تا استعدادهای خدادادی خود را شکوفا سازند و رشد و گسترش دهند؛ رفتارشان را تغییر دهند یا وضع موجود رفتار خود را به وضع مطلوب تبدیل کنند، در آموختن مهارت های زندگی موفق شوند و سرانجام از سلامت و زندگی لذت بخش بهره مند شوند تا بتوانند شهروند سالم و موثر باشند.

از دیدگاه کانت مساله آموزش و پرورش بزرگترین مساله جوامع بشری است. به طوری که ممالک متری، ترقی و تعالی خود را مرهون داشتن آموزش و پرورش پیشرفته می دانند و ممالک عقب مانده نیز به این دلیل عقب افتاده اند که فعالیت دستگاه تربیتی آنان ضعیف و هماهنگ با دیگر دستگاهها نبوده است. به نظر وی: «در جهان دو کار مهم در پیش روی بشر قرار دارد که یکی از آنها آموزش - پرورش است و دومی حکومت» او توضیح می دهد، دومی هم که حکومت باشد در حقیقت نوعی آموزش و آموزش - پرورش مردم است. از دید کانت در بیشتر جوامع سازگاری با وضع موجود هدف تربیت قرار می گیرد، در حالی که هدف از تربیت باید بهبود بخشیدن به وضع موجود باشد.

در قبال منابعی که هدف اداره و توسعه ی آن می شود انتظار می رود اهداف گوناگونی مانند حفظ ارزشهای دینی ، انتقال هویت فرهنگی و تامین نیروی انسانی مورد نیاز را محقق کند و به عبارت دیگر در رشد انسان و همه به توسعه جامعه کمک کند بر این اساس وقتی انتظار می رود که آموزش و پرورش مقاصد و انتظارات مشخصی را برآورده کند باید پیشاپیش در مورد آن بی اندیشد ، راه های وصول به اهدافش را شناسایی کرد . موانعی را که احتمالاً بر سر راه تحقق اهدافش را شناسایی کرد ، موانعی را که احتمالاً بر سر راه سومین همایش ملی مدرسه آینده تحقق اهدافش قرار دارد یا قرار خواهد گرفت برطرف کرد ، منابع آن را اعم از منابع انسانی و مادی تامین و در مجموع آنها را تابع برنامه و برنامه ریزی کرد (محسن پور، ۱۳۸۲).

۴- نیازسنجی و جایگاه آن در تعلیم و تربیت

نیازسنجی یک فرآیند مهم و اساسی در حوزه آموزش و پرورش است که به منظور شناخت نیازهای افراد، جوامع و سازمانها برای طراحی و ارائه برنامه های آموزشی و پرورشی انجام می شود. نیازسنجی به تعیین نقاط ضعف و نیازهای افراد و جامعه می پردازد و به عنوان پایه ای برای تدوین برنامه های آموزشی و پرورشی استفاده می شود.

جایگاه نیازسنجی در تعلیم و تربیت بسیار حائز اهمیت است زیرا:

۱. **شناخت نیازها:** با انجام نیازسنجی، می توان بهترین روشها و راهکارهای آموزشی را برای تامین نیازهای افراد شناسایی کرد.

۲. **افزایش کارآمدی:** با شناخت دقیق نیازهای افراد، برنامه های آموزشی و پرورشی مطابق با این نیازها طراحی می شود که منجر به افزایش کارآمدی و کارایی این برنامه ها خواهد شد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۳. **تعداد دانش آموزان:** با توجه به نیازسنجی، تعداد دانش آموزان و شرکت کنندگان در برنامه‌های آموزشی و پرورشی بهینه‌سازی می‌شود.

۴. **توسعه فردی و اجتماعی:** برنامه‌های آموزشی و پرورشی که بر اساس نیازسنجی طراحی شده‌اند، به توسعه فردی و اجتماعی افراد کمک می‌کنند و بهبود قابل ملاحظه‌ای در زندگی آنان ایجاد می‌کنند.

نیازسنجی به عنوان فرایند جمع آوری و تحلیل اطلاعات که براساس آن نیازهای افراد گروه‌ها و جوامع مورد شناسایی واقع می‌شود، دارای قدمتی به اندازه خود تعلیم و تربیت و یا در واقع خود انسان است. زیرا انسان در طی قرون و اعصار همواره ناگزیر از شناسایی نیازهای متنوع خویش و تصمیم‌گیری درباره طرق بر طرف ساختن آنها بوده است. بنابراین، نقش نیازسنجی در تعلیم و تربیت بسیار حائز اهمیت است و انجام صحیح و دقیق آن می‌تواند بهبود چشمگیری در کیفیت آموزش و پرورش و توسعه جامعه داشته باشد.

۵- انواع برنامه ریزی در آموزش و پرورش

در آموزش و پرورش با توجه به هدف مورد انتظار و بنا به حد قلمرویی که در برنامه ریزی مورد توجه است انواع مختلفی از برنامه ریزی وجود دارد. هر یک از آنها زمینه مشخص و مفهومی دارند که اگر از یکدیگر تمیز داده شوند تصمیمات دقیق‌تری اتخاذ می‌شود. در مجموع می‌توان سه نوع برنامه ریزی در نظر گرفت.

طرح ریزی آموزشی و پرورش

طرح ریزی آموزشی و پرورش یک فرآیند مهم در سیستم آموزشی هر کشور است که به منظور بهبود کیفیت آموزش و پرورش و ارتقای عملکرد مدارس و معلمان انجام می‌شود. این طرح‌ها شامل تعیین اهداف و استراتژی‌های آموزشی، تدوین برنامه‌های درسی، ارزیابی و نظارت بر عملکرد مدارس و معلمان، ارتقاء سطح تحصیلات و دانش آموزان، بهبود زیرساخت‌های آموزشی و پرورشی و ارتقاء سطح تحصیلات معلمان است. این طرح‌ها به منظور افزایش اثربخشی و کارایی سیستم آموزشی و پرورش اجرا می‌شود.

برنامه ریزی نیروی انسانی

برنامه ریزی نیروی انسانی شامل برنامه ریزی برای تربیت عموم کارکنان از کارگران نیمه ماهر و ماهر گرفته تا تکنیک ، مهندسان پزشکان - معلمان - استادان و سایر متخصصان می باشد . برنامه ریزی نیروی انسانی مستقیماً با برنامه ریزی اقتصادی مربوط است : زیرا هدف آن تربیت افرادی است که باید چرخهای اقتصادی کشور را به حرکت در آورند. به طور کلی برنامه ریزی نیروی انسانی بیشتر به آن جنبه آموزش و پرورش تکیه می کند که به تربیت افرادی برای دنیای کار می پردازد و یا ابعاد دیگر آموزش و پرورش از قبیل پرورش اجتماعی ، عقلانی ، عاطفی معنوی ، هنری ، غیره مستقیماً سروکار ندارد (ملکی، ۱۳۸۴).

برنامه ریزی آموزشی

برنامه ریزی آموزشی کلیه ابعادی و ارکان آموزش و پرورش را در بر می گیرد و تمام انواع آموزش و پرورش یا موسسات و سازمانهای دیگر ، همه را شامل می شود. دامنه برنامه ریزی آموزشی از انواع دیگر برنامه ریزی در آموزش و پرورش وسیع تر است. وسعت و اهمیت برنامه ریزی آموزشی با تحلیل مختصر نظام آموزشی وضوح بیشتری پیدا می کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۶- اهمیت برنامه ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی آموزشی اهمیت بسیاری در سیستم آموزشی دارد. در زیر به برخی از اهمیت‌های برنامه‌ریزی آموزشی اشاره می‌کنم:

۱. تعیین اهداف و استراتژی‌های آموزشی: برنامه‌ریزی آموزشی به مدارس و معلمان کمک می‌کند تا اهداف و استراتژی‌های خود را برای بهبود کیفیت آموزش و پرورش تعیین کنند و به سوی آنها حرکت کنند.
۲. تدوین برنامه‌های درسی: برنامه‌ریزی آموزشی به معلمان کمک می‌کند تا برنامه‌های درسی مناسب و جذاب برای دانش‌آموزان خود تدوین کنند و بهترین روش‌های آموزش را اجرا کنند.
۳. ارزیابی و نظارت بر عملکرد: برنامه‌ریزی آموزشی به نظارت و ارزیابی مداوم بر عملکرد مدارس و معلمان کمک می‌کند تا مشکلات را شناسایی کرده و راهکارهای مناسب برای حل آنها پیشنهاد دهند.
۴. ارتقاء سطح تحصیلات دانش‌آموزان: برنامه‌ریزی آموزشی با تعیین اهداف و استراتژی‌های مناسب، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا سطح تحصیلات خود را افزایش دهند و بهترین نتایج را در یادگیری به دست آورند.
۵. بهبود زیرساخت‌های آموزشی و پرورشی: برنامه‌ریزی آموزشی به مسئولان آموزش و پرورش کمک می‌کند تا زیرساخت‌های لازم برای اجرای بهتر برنامه‌های آموزشی را فراهم کنند.
۶. ارتقاء سطح تحصیلات معلمان: برنامه‌ریزی آموزشی با اعطای اولویت به آموزش و پرورش معلمان، به افزایش سطح تحصیلات و مهارت‌های آنان کمک می‌کند و در نتیجه کیفیت آموزش و پرورش را بهبود می‌بخشد.

با توجه به این نکات، مشخص است که برنامه‌ریزی آموزشی چقدر اهمیت دارد و چگونگی اجرای صحیح آن می‌تواند بهبود کلی سطح آموزش و پرورش در یک جامعه را فراهم کند.

۷- برنامه ریزی درسی

نوع دیگر برنامه ریزی آموزش و پرورش برنامه ریزی درسی است. برنامه‌ریزی درسی یک فرایند مهم و اساسی در زمینه آموزش و پرورش است که به معلمان کمک می‌کند تا برنامه‌های آموزشی منطبق با نیازهای دانش‌آموزان خود را طراحی و اجرا کنند.

استعدادها و تواناییهای فراگیرنده، محتوای برنامه درسی، نقش معلم، ارتباط متقابل دانش‌آموزان، فضای یادگیری و وسایل آموزشی هر کدام به نوعی در یادگیری موثر هستند. این عوامل باید به صورت یک مجموعه بهم پیوسته عمل کند و هر عامل جزئی از کل محسوب شود. برای مثال محتوای برنامه درسی بنا به شناخت و برداشتها که از ویژگی‌های دانش‌آموز به دست می‌آید انتخاب می‌گردد و فعالیت‌های مهم با توجه به فراگیرنده و نوع محتوا انجام می‌گیرد. مجموعه قواعد و ضوابطی که به همه عوامل و عناصر یادگیری منطبق و سازمان می‌دهد و به فعالیت‌های یادگیری نظام می‌بخشد برنامه درسی است. پس تعریف برنامه درسی عبارت است از «برنامه تربیتی، شامل کلیه تجربه‌ها، مطالعه‌ها، بحث‌ها، فعالیت‌های گروهی و فردی و سایر اعمالی است که شاگرد تحت سرپرستی و راهنمایی مدرسه انجام می‌دهد (فتوحی و اجارگاه و موسی پور، ۱۳۹۷).

۸- تاثیر میزان آگاهی معلمان از فناوری‌های نوین بر دانش برنامه ریزی درسی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آگاهی معلمان از فناوری‌های نوین می‌تواند تاثیر بسزایی بر دانش و مهارت‌های آن‌ها در زمینه برنامه‌ریزی درسی داشته باشد. زیرا فناوری‌های نوین، ابزارها و منابع متنوعی را برای بهبود فرایند آموزش و یادگیری فراهم می‌کنند که معلمان می‌توانند از آنها بهره ببرند.

عملکرد تحصیلی شامل رسیدن به اهداف، دستاوردها و اهداف تعیین شده در برنامه یا دوره ای است که دانش آموز در آن شرکت میکند. یکی از اهداف کلیدی مدیریت عملکرد سیستم های آموزشی، مدیریت استعداد است. ایجاد برنامه های توسعه کارکنان بسیار مهم است. تمرکز بر نیازهای توسعه به این معنی است که مدیران و کارکنان می توانند برنامه های موثری را اجرا کنند که منجر به بهبود عملکرد فردی و در نهایت بهبود عملکرد سازمانی شود. اولین قدم مناسبی که برای بهبود نظام آموزشی در مدارس باید برداشته شود، ارتقای سطح پاسخگویی است. سیستم آموزشی امروز ممکن است برای کسب نمره خوب باشد، اما پس از اتمام امتحانات دانش آموزان نمی تواند دانش خود را حفظ کند. این امر منجر به انفعال ذهن های جوان در سنی می شود که باید سوال بپرسند، یاد بگیرند و دانش کسب کنند و تشنگی برای دانش بیشتر پیدا کنند. کیفیت تدریس مهم ترین عامل برای تضمین کیفیت آموزش است و به دنبال آن توسعه فردی، رویکرد سازمانی و مدیریتی، منابع یادگیری، پشتیبانی تحصیلی است. ظهور یادگیری ترکیبی، کلاس های آنلاین و یادگیری تجربی نحوه تعامل دانش آموزان با محتوای آموزشی را تغییر داده است. تغییر چشمگیری در اکوسیستم آموزش به طور کلی رخ داده است و اکنون آموزش آنلاین و کلاس های ترکیبی به یک هنجار در تمام سطوح آموزش تبدیل شده است. نظام آموزشی عمدتاً متأثر از ارتباطات، تبادل نظر، تامین مالی و تحقیقات دانشمندان و دولت است (نیک نژاد و همکاران، ۱۴۰۱).

آموزش از اموری است که عوامل متعددی در حصول نتیجه آن تاثیرگذار است معلمان می بایستی به دانش های گوناگونی مسلط باشند که بتوانند بهترین عملکرد را از خود به منصفه ظهور رسانند دانش برنامه ریزی درسی یکی از این موارد م باشد که می تواند به معلمان در این امر خطیر کمک کند (تلخایی، ۱۴۰۱).

بسیاری از معلمان تصور می کنند، دانش کافی درباره ی موضوعات درسی جهت تدریس مؤثر کافی است در صورتی که علاوه بر احاطه ی علمی، مدیریت کلاس و استفاده از ابزار مؤثر در تدریس به همان اندازه مؤثر است. روش چند رسانه ای از روش های مؤثر در کلاس های آینده است (لنکرانی، ۱۳۸۲) در این روش، معلم به عنوان یکی از ابزار و رسانه ها در فرایند تدریس، نقش خود را ایفا می کند و از سایر رسانه ها از جمله فیلم، ویدئو، کامپیوتر و اینترنت در کلاس درس استفاده ی مؤثر به عمل می آید.

بنابراین، آگاهی معلمان از فناوری‌های نوین می‌تواند به بهبود دانش و مهارت‌های آن‌ها در زمینه برنامه‌ریزی درسی کمک کرده و کیفیت آموزش و یادگیری را بهبود بخشد.

۹- نقش برنامه ریزی درسی در مدارس آینده

نقش برنامه ریزی درسی در مدارس آینده بسیار حیاتی و مهم است. با توجه به تغییرات اجتماعی و پیشرفت فناوری، نیازمندی ها و انتظارات از سیستم آموزشی نیز تغییر کرده است. برنامه ریزی درسی به عنوان یک فرایند سازماندهی و طراحی معنادار و مؤثر آموزش و یادگیری در مدارس، نقش بسیار مهمی در تأمین تجربه آموزشی بهتر برای دانش آموزان دارد. در زیر، توضیحاتی درباره نقش برنامه ریزی درسی در مدارس آینده آمده است:

- ۱- **توجه به نیازها و علایق دانش آموزان:** برنامه‌ریزی درسی در مدارس آینده باید بر اساس نیازها، علایق و استعدادهای دانش آموزان طراحی شود تا بتواند بهترین روش‌ها و منابع آموزشی را برای هر دانش آموز فراهم کند.
- ۲- **طراحی تجربه آموزشی مناسب:** برنامه ریزی درسی به مدارس کمک میکند تا تجربه آموزشی مناسبی را برای دانش آموزان ایجاد کنند. با استفاده از رویکردهای برنامه ریزی درسی مدرن، مدارس میتوانند به طور سیستماتیک و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منطقی مهارتها، مفاهیم و موضوعات مورد نیاز را به دانش آموزان آموزش دهند و بهبود فرآیند یادگیری را تسهیل کنند.

۳- **ارتقای تفکر و مهارتهای فکری:** برنامه ریزی درسی مدرن به دانش آموزان کمک میکند تا مهارتهای فکری مورد نیاز برای حل مسائل پیچیده و تفکر انتقادی را توسعه دهند. این برنامه ریزی میتواند فرصتهایی را ایجاد کند تا دانش آموزان به طور فعال در فرآیند یادگیری شرکت کنند، مهارتهای تفکری خود را تقویت کنند و توانایی حل مسائل پیچیده را پیدا کنند (عابدی و همکاران، ۱۳۹۶).

۴- توسعه مهارتهای فکری و عملکردی: برنامه ریزی درسی در مدارس آینده باید به توسعه مهارتهای فکری مانند تفکر انتقادی، خلاقیت، حل مسئله، همکاری و مهارتهای عملکردی مانند مهارتهای دیجیتال، مهارتهای ارتباطی و مهارتهای همکاری توجه کند.

۵- **توسعه مهارتهای علمی و فناوری:** در دنیای پیشرفته و فناوری محور امروز، برنامه ریزی درسی باید به دانش آموزان کمک کند تا مهارتهای علمی و فناوری مورد نیاز را توسعه دهند. این شامل آموزش مفاهیم علمی، مهارتهای استفاده از فناوریهای پیشرفته و توانایی ارزیابی و استفاده از منابع اطلاعاتی است.

۶- **توجه به چالشها و فرصتهای جامعه:** برنامه ریزی درسی در مدارس آینده باید به توجه به چالشها و فرصتهای جامعه محلی و جامعه جهانی داشته باشد تا دانش آموزان را برای مواجهه با چالشهای جامعه آماده کند.

۷- **انعطافپذیری در برابر تغییرات:** برنامه ریزی درسی باید قابلیت انعطاف پذیری در برابر تغییرات فناوری، نیازمندیهای اجتماعی و مسائل جامعه را داشته باشد. با توجه به تغییرات سریع در جوامع مدرن، برنامه ریزی درسی باید قادر باشد تا آموزش و یادگیری را به روزرسانی کند و به تطورات جدید پاسخ دهد.

۸- **تربیت شهروندان فعال و مسئول:** برنامه ریزی درسی در مدارس آینده باید تمرکز خود را بر تربیت شهروندان فعال و مسئول داشته باشد. این شامل آموزش ارزشها، اخلاقیات و مسئولیت اجتماعی است. برنامه ریزی درسی مناسب میتواند به دانش آموزان کمک کند تا آگاهی اجتماعی و مسئولیت پذیری را درک کنند و در امور اجتماعی فعالیت کنند (قربانی و همکاران، ۱۳۹۴).

در نتیجه، برنامه ریزی درسی در مدارس آینده با توجه به نظرات و نگرشهای نوین، فناوریهای پیشرو و تغییرات سرعت پذیر جامعه، می تواند نقش بسزایی در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری داشته باشد و دانش آموزان را برای زندگی در جامعه رقابتی و پویا آماده سازد.

۵- نتیجه گیری

در نتیجه گیری این مقاله می توان گفت که برنامه ریزی درسی در مدارس آینده نقش بسیار مهمی در ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری دارد. با توجه به تغییرات سریع و پویا در جامعه و فضای آموزشی، برنامه ریزی درسی باید انعطاف پذیر و تطبیق پذیر باشد تا بتواند به بهترین شکل ممکن به نیازها و علایق دانش آموزان پاسخ دهد و از فناوریهای نوین بهره ببرد. همچنین، برنامه ریزی درسی در مدارس آینده باید به توسعه مهارتهای فکری و عملکردی دانش آموزان توجه کند و آنها را برای مواجهه با چالشهای جامعه آماده سازد. از این رو، اهمیت برنامه ریزی درسی در مدارس آینده برای بهبود کیفیت آموزش و یادگیری، ارتقاء مهارتهای دانش آموزان و آمادگی آنها برای زندگی در جامعه رقابتی و پویا بسیار چشمگیر است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

با توجه به مطالب ارائه شده در این مقاله، میتوان نتیجه گرفت که برنامه ریزی درسی در مدارس آینده نقش حیاتی در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری دانش آموزان دارد. آموزش مدیریت برنامه ریزی درسی به مدیران و معلمان میتواند آنها را به توسعه مهارتهای لازم برای طراحی و پیاده سازی برنامه های درسی مؤثر و متناسب با نیازها و شرایط جامعه و بازار کار مجهز نماید.

۶- مراجع

- ۱- روحانی، محمدرضا، و نسرین مرادی. "تأثیر برنامه ریزی درسی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر." فصلنامه پژوهش در حیطه کاربردی علوم تربیتی، ۷، شماره ۳: (۱۳۹۵) ۶-۸۸.
- ۲- صفری، مدینه، (۱۴۰۱)، بررسی تاریخچه، ویژگیها، الزامات و مشکلات تمرکززدایی و تمرکزگرایی در برنامه ریزی درسی (مقاله مروری)، چهاردهمین همایش ملی علمی پژوهشی روانشناسی و علوم تربیتی، شیروان، <https://civilica.com/doc/1575071>
- ۳- قربانی، محمدرضا، محمد ابراهیمی، و حسن تجربیشی. "نقش برنامه ریزی درسی در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری". فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۶، شماره ۴ (۱۳۹۴): ۷۹-۹۷.
- ۴- راجدپور، مریم و جوکاری، فاطمه، (۱۴۰۱)، بررسی ارتباط بین برنامه ریزی درسی و توسعه آموزشی، بیست و سومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در علوم و فناوری، کرمان، <https://civilica.com/doc/1573033>
- ۵- سارانی، پریسا و عادلای نسب، زهرا، (۱۴۰۰)، نقش برنامه ریزی درسی و آینده نگری در مدارس آینده، دومین همایش ملی مدرسه آینده، اردبیل، <https://civilica.com/doc/1404352>
- ۶- ملکی، حسن، (۱۳۸۴)، برنامه ریزی درسی «راهنمایی عمل». مشهد: پیام.
- ۷- محسن پور، بهرام، (۱۳۸۲)، مبانی برنامه ریزی آموزشی. تهران: سمت.
- ۸- فتحی واجارگاه؛ موسی پور؛ یادگارزاده، (۱۳۹۷)، "برنامه ریزی درسی آموزش عالی." تهران. مهربان نشر، چاپ دوم.
- ۹- نیک نژاد، مصطفی و وارسته، الهام و صادقی منش، صادق، (۱۴۰۱)، عوامل مؤثر بر بهره وری نظام های آموزشی، دومین کنفرانس بین المللی مطالعات نوین در علوم انسانی، علوم تربیتی، حقوق و مطالعات اجتماعی، <https://civilica.com/doc/1578657>
- ۱۰- تلخابی، سجاد، (۱۴۰۱)، تاثیر میزان آگاهی معلمان از دانش برنامه ریزی درسی بر عملکرد آنان، چهارمین کنگره ملی نوآوری و تحقیق در روانشناسی و تعلیم و تربیت اسلامی، تهران، <https://civilica.com/doc/1568117>
- ۱۱- عابدی، اکبر، سمیه گلمکانی، و راضیه شکیبیا. "تأثیر برنامه ریزی درسی بر سلامت روان دانش آموزان دبیرستانی." فصلنامه سلامت روان، ۱، شماره ۱ (۱۳۹۶): ۶۷-۸۰.